

Japonsko

© Libor Žídek, 2006

Obsah přednášky

A. Charakteristika země

B. Do roku 1868

C. Meidži

D. Mezi WWs

E. Po WW2

F. Hospodářský zázrak

G. 70. léta

H. 80. léta

A. Charakteristika země

- jedna z nejvyspělejších zemí světa
  - HDP/os kolem 30 000\$
- 125 mil obyvatel
- průměrná délka života 77 let u mužů a 83 u žen
- hornatá země na 4 ostrovech
- nedostatek přírodních zdrojů
- malá vláda

Obsah přednášky

A. Charakteristika země

B. Do roku 1868

C. Meidži

D. Mezi WWs

E. Po WW2

F. Hospodářský zázrak

G. 70. léta

H. 80. léta

B. do roku 1868

- stará kultura – 4 000 před n.l.
- I. Evropané = Portugalci 1542
- poč. 17. století šógun Tokugawa **uzavření země**
  - X křesťanství a kolonizaci
  - obchod jen Holanďané v omezené míře
  - + JAP nesměli ven
  - izolace = mírové a stabilní období ⇒ vytvoření národní identity ALE zaostávání technologie
- 1853 a 1854 am. kapitán Matthew Perry 2X vylodil v Tokijském zálivu → otevření JAP
  - diplomatické vztahy a tzv. „nerovnoprávné smlouvy“
    - JAP nesmělo mít vyšší cla než 5%
- nepokoje X šógunovi a X cizincům → císař Macuhita 1868

Obsah přednášky

A. Charakteristika země

B. Do roku 1868

C. Meidži

D. Mezi WWs

E. Po WW2

F. Hospodářský zázrak

G. 70. léta

H. 80. léta

C. Meidži (Osvícená vláda)

- ne izolace ale odstup od **cizincům**
- **změna starého feudálního systému - dle nejlepšího vzoru:**
  - **byrokracie** dle Francie
  - **armáda** dle Pruska
  - **námořnictvo** dle GB
  - **průmysl + finanční postupy** hlavně z USA
  - **školství** dle západu

- finance

- před reformou nekonvertibilní papírové peníze
- vybudovat novou bankovní soustavu dle USA
- 1877 povstání klanu Sacuma ⇒ potřeba peněz ⇒ tisk ⇒ růst inflace ⇒ vina viděna v bankovním systému ⇒ reforma CB (Bank of Japan) dle belgického vzor = monopol na emisi oběživa + komerční banky dle GB vzoru
- 1897 připojení ke zlatému standardu

- industrializace
  - jediná nezápadní země v 19. století
  - JAP tehdy plně zemědělské
  - vláda postavila i provozovala západní výroby
  - NE proti soukromému podnikání - naopak
    - prodej továren a dolů hned jak se jim začalo dařit
    - vláda si nechala jen vojenské výroby
  - nejrychleji rostoucí sektor - hedvábí
  - těžký průmysl pomaleji i přes ochranu domácího trhu
  - zaibatsu ...

zaibatsu

- průmyslové konglomeráty
- vznik v době Meidži
- rodinné podniky + součástí i banka + křížové vlastnictví akcií + osobní vazby + subdodavatelé
- velký vliv na rozšíření moderního (těžkého) průmyslu
- Mitsui, Mitsubishi, Sumitomo, Yasuda
- mezi WWs velký ekonomický i politický vliv ale málokdy monopol

Ekonomické výsledky

- od 70. let do WW1
  - průměrný roční růst HDP = 3% (odhady od 2,4 k 3,6%)
  - ↑ zpracovatelského průmyslu 5%
- ↑ EX: v 80. letech = 6 - 7% HDP $\Rightarrow$ v první desetiletí = 15% $\Rightarrow$ 1915 > 22%

Japonské výboje

- s ekonomickým vzestupem i politický vliv
- 1894 -5 porazilo Čínu = anexe Tchaj-wanu
- 1904 - 5 vítězství nad Ruskem
- 1905 protektorát nad Koreou ⇒ 1910 anexe ⇒ imperiální velmoc
- WW1 (pasivně) na straně dohody ⇒
  - vítěz
  - růst EX
  - získání německých kolonií v Tichém oceánu
  - získání čínských území
- regionální velmoc

Obsah přednášky

A. Charakteristika země

B. Do roku 1868

C. Meidži

D. Mezi WWs

1. Politický vývoj

2. Ekonomický vývoj

E. Po WW2

F. Hospodářský zázrak

G. 70. léta

H. 80. léta

Politický vývoj

- politické i vojenské ambice
  - Východní Sibiř X USA
- militaristický režim
- stále expanzivní plány x Číně
  - 1932 Mandžusko
  - 1937 válka s Čínou
  - 1939 loutková vláda X Čankajšek

- od 1/2 30. let styky s fašistickými velmocemi
  - 1936 s Německem Pakt proti Kominterně
  - 1937 fašistická osa Berlín - Řím do Tokia
- prosinec 1941 - Pearl Harbor - napadení USA
  - 6 měsíců úspěchy ALE LR americké hospodářství
  - 1942 Midway
  - 1945 atomová bomba
- 1945 porážka
  - SSSR - Kurily

Ekonomický vývoj

- po WW1
  - inflace
  - 1922 stabilizace cen
- zlatý standard
  - pozdní návrat leden 1930
  - v rámci šterlinkového bloku

- konec 20. let pomalejší růst X jiným
- 1927 bankovní krize ALE SH nezasaženo
  - menší zapojení do SH
- velká krize
  - nezasaženo tolik jako jiné země
  - rychlá obnova ^(H)
  - problémy:
    - A. trh surovin
    - B. finance

Průmyslová výroba ve vybraných zemích (1929 = 100)

	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Francie	79	91	100	100	89	69	77	71	67
Německo	102	99	100	86	68	53	61	80	94
Itálie	-	92	100	92	78	67	74	81	92
Japonsko	83	90	100	95	92	98	113	129	142
Polsko	87	100	100	82	70	54	56	63	66
VB	96	94	100	92	84	84	88	99	106
USA	89	93	100	81	68	54	64	66	76

- **A. trh surovin**

- hedvábí velmi důležitá EX komodita
- dramatický ↓ cen

Ceny hedvábí v dolarech za libru

1929			1930			
červen	září	prosinec	březen	červen	září	prosinec
4,96	5,2	4,68	4,68	3,56	2,93	2,69

- **B. finance**

devalvace libry

obchodníci prodej jenů

odliv zlata

Bank of Japan zákaz EX zlata

prosinec 1931 zrušen zlatý standard

- **po překonání krize:**

- **úspěšný mix hospodářské politiky**

- A. fiskální DEF + růst vládních výdajů** (zejména vojenské – Čína + příprava na WW2)

- B. monetární - snížení úroků**

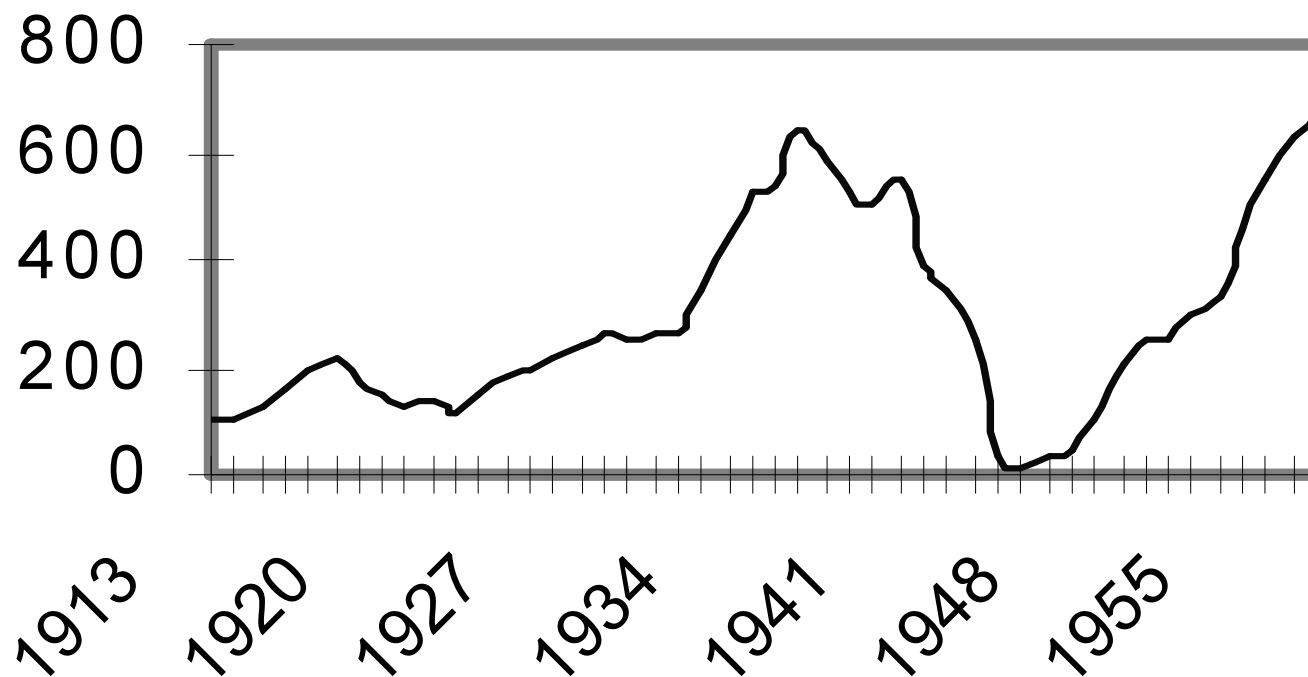
- C. mzdová politika - pevné mzdy**

- D. kursová politika - znehodnocení jenu a flexibilní kurz** ⇔ ↑

- EX**

- E. + exploatace severní Číny – lidské i surovinové zdroje**

Objem japonského exportu (1913=100) mezi lety 1913-1958

výsledky

- rychlá obnova po 1932 nepřetržitý růst
- ↓ nezaměstnanosti a v první fázi i inflace

Japonská inflace ve 30. letech (1913=100)

1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940
174	159	160	167	171	174	178	193	214	231	295

- válku z ekonomických důvodů nemohli vyhrát

Zbrojní výroba jednotlivých mocností v období 1940 - 43 (v mld. \$ z roku 1944)

	1940	1941	1943
VB	3,5	6,5	11,1
SSSR	(5)	8,5	13,9
USA	(1,5)	4,5	37,5
Spojenci celkem	3,5	19,5	62,5
Německo	6	6	13,8
Japonsko	(1)	2	4,5
Itálie	0,75	1	-
Země Osy celkem	6,75	9	18,3

Obsah přednášky

A. Charakteristika země

B. Do roku 1868

C. Meidži

D. Mezi WWs

E. Po WW2

F. Hospodářský zázrak

G. 70. léta

H. 80. léta

E. Po WW2

- **situace:**
  - hospodářství zničeno
  - hyperinflace
  - příchod utečenců
  - ztráta kolonií = ztráta surovin
  - ztráta zahraničních investic
  - reparace (malé a krátce)
  - totální izolace

- **Hlavní problémy pro spojence (USA)**
  - **demilitarizace** ekonomiky a společnosti
  - **demokratizace** společnosti
    - 1945 obnovení politických stran
    - 1946 –volby ⇒ vláda v čele s Šigeru Jošidou
    - USA systém nepřímé správy ⇒ pokyny okupační správy prováděla japonská vláda
    - ➔ nadiktovaná ústava
      - omezení výdajů na armádu ⇒ produktivnější využití
      - zákaz účasti JAP vojenských jednotek v zahraničí

– snížení **inflace**

Japonský index spotřebitelských cen (1914=100)

1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950
688	1 011	60 048	129 104	235 896	311 386	298 944

– **demonopolizace**

– rozpuštění zaibatsu

– zemědělství → zemědělská reforma

– finance

– **růst hospodářství** - zejména **průmyslu**

Struktura zaměstnanosti podle odvětví v Japonsku

rok	A	I	S
1870	70,1	-	-
1950	48,3	22,6	29,1
1973	13,4	37,2	49,4
1987	8,3	33,8	57,9

- **Výsledky**

- po válce ↓ **produkce** + ↓ živ. úrovně + ↑ sociální napětí
→ **zhoršování situace** → USA: ↓ reparací + půjčky na potraviny ...
- **stabilizace hospodářství 1948**
- 1950 prakticky **deflace** + inflace dále jen jednociferná
- nastartování **růstu**
- studená válka (Korea, Čína) → i **změna postoje USA**
  - 1951 podepsána mírová smlouva + konec okupace (ALE ...)

Obsah přednášky

A. Charakteristika země

B. Do roku 1868

C. Meidži

D. Mezi WWs

E. Po WW2

F. Hospodářský zázrak

G. 70. léta

H. 80. léta

F. Hospodářský zázrak

velmi rychlý ekonomický růst

Japonsko hospodářská velmoc

- **Důvody pro obnovu a hospodářský zázrak:**

1. poválečný plán obnovy
2. Korejská válka
3. vysoké úspory a investice
4. technologie
5. trh práce
6. manažerské metody
7. podniková struktura
8. růst EX + ochrana domácího trhu
9. hospodářská politika
10. stabilní politické prostředí

1. poválečný plán obnovy (1948 - 1952)

- američtí experti
- nejvýznamnější mise vedená **J.M.Dodgem** →
Dodgeova linie - úspěšné
  - ↓ růstu cen
  - ↑ produkce
  - soustředěné investování do 4 odvětví
    - uhelný průmysl, ocelářství, energetika a loděřství

2. Korejská válka

- zakázky pro US armádu → **konjunktura v JAP**
→ 1951 průmyslová výroba > předválečná

3. úspory a investice

- vysoké a narůstající
- otázka kvality investičních projektů

Japonské úspory a investice (1955 - 1970)

Rok	Úspory jako % disponibilního důchodu	Hrubý fixní kapitál jako nominálně	procento HNP reálně
1955	13,9	10,8	7,7
1960	17,4	19,6	14
1965	16,8	15,3	13,3
1970	20,3	19,8	20

4. technologie

- dovoz licencí
- tzv. zpětný inženýring

5. trh práce

- vzdělaná pracovní síla + kulturní hodnoty (kázeň ...)
- institut **celoživotního zaměstnání**
- **princip seniority = odměny dle doby strávené u firmy** a ne podle výkonnosti
- **ZA TO:**
  - loajalita a pracovitost
  - naprosté akceptování **authority** nadřízených
  - podíl na příjmech podniku
- ⇒ **dlouhodobě velmi nízká U**
- ⇒ + hodně **seniorů ve vedení firem + velké dozorčí rady ...**
- **karoši – smrt z přepracování**

6. manažerské metody

- snaha po **maximalizaci tržního podílu NE zisku**
- **charakteristické rysy:**
  - **strategický management** = budování vztahu mezi organizací + zákazníky + dodavateli
    - nízké zaváděcí ceny
    - vyšší ceny placené za suroviny ale delší kontrakty
  - **just in time** = minimalizovat zásoby na každém stupni výroby
    - v praxi přesun nákladů na subdodavatele
  - **podpora vynálezů**
  - **total quality management**
    - kroužky kvality
  - **týmová práce**

7. podniková struktura

- **silné podniky + subdodavatelé**
  - subdodavatelé často absorbují pokles poptávky
- *keiretsu*
  - po WW2 rozbití *zaibatsu*
  - v 50. letech obnovení konglomerátů = *keiretsu*
  - průmyslové skupiny ve středu s bankou + křížové vlastnictví akcií
  - vzájemné vazby slabší než u *zaibatsu*

8. růst EX + ochrana domácího trhu

- růst EX ale předválečná úroveň až 1958 ^(H)
- od 1954 „exportně determinovaná strategie růstu“ = (export - led growth)
- podpora EX:
  - doporučení EX trhů
  - podpora průmyslovým odvětvím
- postupně obávaný konkurent
- souběžně tvrdě uplatňovaná ochrana domácího trhu
  - tarifní i netarifní překážky

9. hospodářská politika

- aktivní role vlády
  - ale míra formálního plánování malá
  - G působí na chod hospodářství pomocí přátelského spojení mezi politiky, vedoucími činiteli průmyslu a velkými bank ⇒
- indikativní plánování
  - budoucí koncepce
  - podmínky pro hladké fungování soukr. sektoru
- souběžně malý podíl státu i šedá ekonomika
- instituce
  - Úřad pro ekonomické plánování (EPA)
  - Ministerstvo obchodu a průmyslu (MITI)
  - obě základ japonské HP
  - „zbožňování“ MITI
    - výsledky nejednoznačné

- 10. politická stabilita
  - demokracie (vnucená USA)
  - od 1955 u moci reálně jedna strana – Liberálně demokratická strana
    - platí do současnosti

výsledky

- dramatický ekonomický růst
- i růst HDP na obyvatele
- nízká U
- přijatelná Π
- $\uparrow EX$ + přebytky OB
- $\Rightarrow \Rightarrow$ Japonsko regionální velmocí a jedno z ekonomických center světa

Obsah přednášky

A. Charakteristika země

B. Do roku 1868

C. Meidži

D. Mezi WWs

E. Po WW2

F. Hospodářský zázrak

G. 70. léta

H. 80. léta

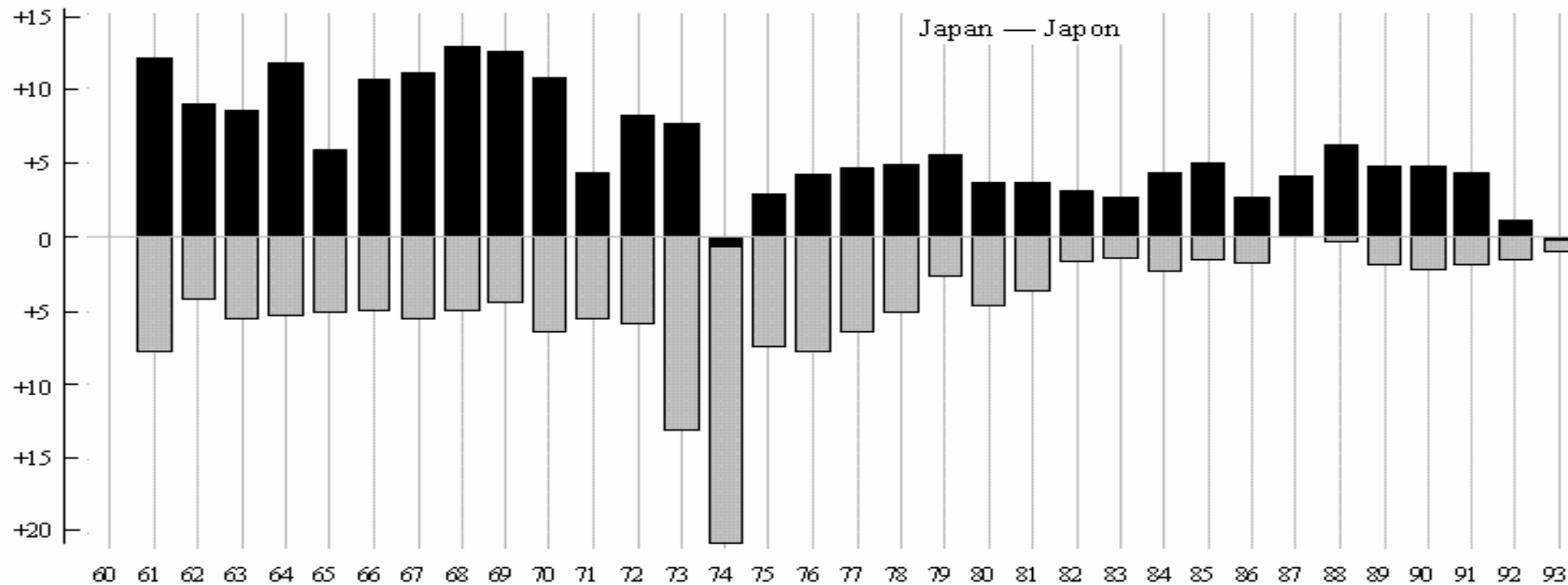
G. 70. léta

- počátek 70. let = vrchol zázraku → později pokles dynamiky
  - dopad surovinové krize značný
    - odklon od surovinově náročných výrob
    - zaváděním úspor zařízení + nových technologií
  - pokles tvorby K
  - pokles přírůstku LF ^(H)
  - růst inflace (1974 > 20%)
- 2. ropný šok - menší dopady než 1.
  - úspory surovin a energie

Průměrné roční růsty v Japonsku v pětiletých obdobích

Období	Reálný HNP	Hrubý fixní kapitál	Pracovní síla
1955-60	8,9	7,9	2,2
1960-65	9,7	11	1,7
1965-70	11,6	13	1,8
1970-75	4,7	10,3	0,4
1975-80	4,9	6,3	0,9

Ekonomický růst a inflace v Japonsku mezi lety 1960-1993

- změny v hospodářské politice
  - liberalizace finančního trhu
  - kursová politika
    - floating - zhodnocování jenu
    - = špatné pro EX ale IM 9/10 surovin a polotovarů
  - odbourávání dotací a daní
- v 70. letech jeden z nejrychlejších ekonomických růstu ALE ne poválečné tempo

Obsah přednášky

A. Charakteristika země

B. Do roku 1868

C. Meidži

D. Mezi WWs

E. Po WW2

F. Hospodářský zázrak

G. 70. léta

H. 80. léta

H. 80. léta

- značný ekonomický růst
- nízká nezaměstnanost
- nízká inflace
- ALE velká vnější nerovnováha = OB aktivní
- ⇨ přebytky BÚ + vysoké S ⇨ největší vývozce K
  - FDI do USA a Ev + financování US rozpočtového DEF
- ⇨ 1985 program Maekawa
  - snaha omezit obchodní spory s USA a EU
  - ↓ závislost ekonomiky na EX
  - ↑ významu domácí D
  - ⇨ liberalizace ZO
- 1985 – Plaza Accord – dohoda mezi USA a JAP ⇨ intervence ⇨ zhodnocení jenu

- expanzivní monetární politika $\Rightarrow$ přebytek likvidity v hospodářství
  - CB jen částečně odpovědná b/c velký tlak z Ministerstva financí držet dole r pro $\uparrow$ AD = pomoc USA $\downarrow$ obchod deficit
  - 2. 1/2 80s spekulativní $\uparrow$ na burze
  - + $\uparrow$ ceny aktiv a nemovitostí
  - banky jako zástava akcie + nemovitosti
- nakonec CB $\uparrow$ úrokové sazby $\Rightarrow$ krach burzy (prosinec 1989)
- ALE CB udržovala stále vysoké r X opakování spekulativního růstu $\Rightarrow$ 90
  - X FED 1987

90s

- hospodářská stagnace - některé roky recese
  - rostoucí nezaměstnanost + podhodnocení
  - slabá AD
- + trvalá monetární restrikce $\Rightarrow$ deflace
- $\Downarrow$ burzy i cen nemovitostí
- trvalé problémy bankovního sektoru
- fiskální expanze
  - 1992-9 osm programů na oživení ekonomiky – veřejné práce, finance pro banky, rekvalifikace
  - např. 1999 deficit rozpočtu = 10% HDP – dluh > 120% HDP